

Смілянець К., студент магістратури
Міжнародного науково-технічного
університету імені академіка Ю. Бугая

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ

Особливості кримінальної відповідальності за злочини проти статевої свободи особи не в останню чергу зумовлені тим, що у цьому разі йдеться про поведінку в інтимній сфері життя людини як соціально-біологічної істоти. Світові тенденції розвитку кримінального законодавства про відповідальність за статеві злочини полягають як у послідовній його лібералізації (проявляється, зокрема, у декриміналізації перелюбства, зваблювання, добровільного мужолозтва) та усуненні гендерної нерівності, так і в посиленні кримінально-правового захисту дітей від різних форм сексуального насильства і сексуальної експлуатації.

Назви розділів (глав) кримінальних законодавств, що охоплюють зазначені злочини, за багатьма ознаками збігаються. Переважно в назві розділу (глави) зазначається, що злочини посягають на статеву недоторканність і моральність. Окремі склади злочинів (наприклад, сексуальне співжиття між родичами) посягають не на статеву волю чи недоторканність, а саме на сексуальну мораль чи моральність (наприклад, ст. 239 КК Голландії). Порівнюючи назви розділів (глав) з вітчизняною назвою відповідного розділу, можна виявити, здебільшого, подібні ознаки. Це визначення родових об'єктів посягання – “статева свобода”, “статева недоторканність”. Зважаючи на різний обсяг відповідних розділів, можна погодитись із сучасним вітчизняним визначенням цього розділу.

Розглядаючи зазначені злочини за змістом, можна визначити їх основний елемент, яким є сексуальне насильство різного виду. Про це свідчить назва відповідного розділу КК Франції “Про сексуальні агресії”. Тобто визначена в зарубіжному законодавстві система злочинів, пов'язаних із сексуальним насильством, може з певними умовами бути перенесена і на вітчизняний правовий ґрунт. Зазвичай, зґвалтування розуміється як статеві зносини із застосуванням насильства чи погрози його застосування (хоча іноді визначення є ширшим – КК Польщі, або вужчим – КК Англії).

Використання безпорадного стану потерпілої особи виступає як кваліфікуюча ознака зґвалтування (КК Франції) або як окремих склад злочину (КК Польщі).

Можна виокремити найхарактерніші кваліфікуючі ознаки зґвалтування: 1) вчинення групою осіб; 2) з особливою жорстокістю; 3) вчинення злочину родичами, батьками, усиновителями; 4) використання зброї чи інших предметів, здатних спричинити тілесне ушкодження; 5) вчинення зґвалтування повторно; 6) поєднане з погрозою вбивства чи заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю; 7) зґвалтування, що спричинило зараження потерпілої венеричним захворюванням; 8) зґвалтування неповнолітньої чи малолітньої; 9) зґвалтування, що спричинило заподіяння тяжкої шкоди потерпілому; 10) зараження ВІЛ-інфекцією; 11) зґвалтування, унаслідок якого сталася смерть через необережність.

Необхідно також розглянути питання про звільнення від кримінальної відповідальності за зґвалтування винної особи, яка уклала шлюб із потерпілою. У КК Швейцарії це положення прямо передбачено. У вітчизняному КК таке звільнення можливе за ч. 1 ст. 152 (ч. 1 ст. 153), але за таким видом звільнення, як зміна обстановки у зв'язку із втратою особою суспільної небезпеки (ст. 48 КК України).

Звернення до зарубіжного досвіду щодо питань кримінальної відповідальності за зґвалтування та насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом демонструє, що у переважній більшості випадків такого роду злочини мають подібну законодавчу конструкцію в іноземному та вітчизняному кримінальних законодавствах, при цьому система статевого злочинів має історично мінливий характер і визначається чималою кількістю факторів, зокрема, усталеним у конкретному суспільстві укладом статевої відносин, існуючими традиціями і проголошеними пріоритетами правового захисту, зумовленими у тому числі цивілізаційними та релігійними чинниками. Аналізовані злочини у зарубіжному кримінальному законодавстві є посяганнями, пов'язаними із сексуальним насильством. Злочини проти статевої недоторканності особи й сексуальної волі надзвичайно різноманітні. Караність даних діянь обумовлена як особливостями соціокультурного розвитку конкретної держави, правовими традиціями і звичаями народу, так і сучасними тенденціями кримінально-правової політики. Особливу наукову цінність при цьому становлять компромісні норми.